

Heli Lomu

**MINKÄLAISTA ÄÄNTÄ JA ILMAISUA VAADITAAN HYVÄLTÄ
RADIOJUONTAJALTA RADION ASIAOHJELMISSA JA -KANAVISSA?**

**MINKÄLAISTA ÄÄNTÄ JA ILMAISUA VAADITAAN HYVÄLTÄ
RADIOJUONTAJALTA RADION ASIAOHJELMISSA JA -KANAVISSA?**

Heli Lomu
Opinnäytetyö
Syksy 2010
Viestinnän koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Tekijä: Heli Lomu

Opinnäytetyön nimi: Minkälaista ääntä ja ilmaisua vaaditaan hyvältä radiojuontajalta radion asiaohjelmissa ja -kanavissa?

Työn ohjaaja: Pertti Sillanpää

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: syksy 2010

Sivumäärä: 40 + 1 liitesivu

TIIVISTELMÄ

Radio on siitä mielenkiintoinen väline, että kuuntelijat eivät näe puhujaa. Vaikutelma ja arviot puhujasta muodostuvat pelkästään äänen ja sen käytön perusteella. Se, mitä kuuntelijat ajattelevat radiojuontajasta, perustuu kuuntelijoiden omiin mielikuviin. Radiojuontajan paras työväline on hänen oma äänensä, jolla herätetään tunteita, koetaan elämyksiä ja pidetään kuuntelija kanavalla.

Ääni ja ilmaisu luovat perustan sille, mistä muodostuu hyvä radiojuontaja. Jos ääni ja ilmaisu ovat kunnossa, voidaan lähteä kohti muita hyvän radiojuontajan tarvitsemia osa-alueita. Tällaisia osa-alueita ovat esimerkiksi hyvä yleistieto ja -sivistys, erikoisasiantuntemus ja studiossa käytettävän tekniikan hallinta. Tässä tutkielmassa keskityn kuitenkin pohtimaan radiojuontajan hyvän äänen kriteerejä sekä ilmaisuvaatimuksia.

Viihde- ja asiajuontamisessa kriteerit ovat erilaisia. Viihteellisessä radiojuontamisessa on kyse enemmänkin jutusteleavasta puhetyylistä. Asiakanavilla puhetilanteet ovat vaativampia ja journalistinen sisältö ja laadukkuus täytyy ottaa huomioon. Tutkimusote on kvalitatiivinen ja menetelmänä käytän teemahaastattelua. Haastattelin tutkielmaani varten kolmea radiojuontajaa ja kahta tuottajaa Yle Radio Oulusta, Yle Radio 1:stä ja Yle Radio Suomesta.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että hyvän radiojuontajan tulee täyttää monenlaisia ääneen ja ilmaisuun liittyviä vaatimuksia. Samalla kuitenkin monet äänen ja ilmaisun kriteerit ovat persoonakohtaisia ja synnynnäisiä. Radiojuontajan äänen tulee olla selkeä, luonnollinen, ilmeikäs ja soiva. Radiojuontajan persoonan pitää puolestaan olla omanlaisensa ja tunnistettavissa. Studioon täytyy asiakanavapuolella mennä omana itsenään ja luottaa siihen, että oma persoona kelpaa kuuntelijoille. Juontajalla tulee olla iso valikoima ilmaistavia tunteita käytössään.

Yksi mielenkiintoinen tutkimuskohde on sanaton viestintä ja hiljaisuuden hallitseminen. Kaikki haastateltavat pitivät erittäin tärkeänä, että radiojuontaja osaa myös puheen ohella kuunnella. Samoin korostettiin sitä, että vaikka radiossa kuva ei näy, kuuluvat ilmeet kuitenkin. Oma persoona välittyy esimerkiksi elekielestä ja asennoista. Äänestä kuuluu se, jos studiossa heiluttelee käsiä, vaihtaa pään asentoa, nauraa niska takakenossa tai hymyilee.

Opinnäytetyöstäni voi olla apua radiojuontajiksi haluaville, sillä se antaa yleiskuvaa asiakanavapuolen äänen ja ilmaisun vaatimuksista. Samalla opinnäytetyöstäni voi löytää myös viitteitä siitä, miten omaa ääntä ja ilmaisua kannattaa kehittää paremmaksi.

Asiasanat: radiojuontaja, radiopersoona, ääni, esiintyminen, ilmaisu, asiaohjelma, asiakanava

Author: Heli Lomu

Title of thesis: What kind of voice and expression is required from the good radio host on the radio fact programs and fact channels?

Supervisor: Pertti Sillanpää

Term and year when the thesis was submitted: autumn 2010

Number of pages: 41

ABSTRACT

Radio is interesting media because listeners don't see the host. Impression concerning speaker is forming only on host's voice and its use. What listeners think of speaker is based on imagination. Radio host's best tool is his voice which can be emotive and memorable and the voice is keeping the listeners on the channel.

The voice and the expression form the base to be a good radio host. If the voice and the expression are fine you can go towards other requirements what radio presenter needs. Those kinds of fields are for example good general knowledge and technical skills. In this study I concentrate only to investigate the area of the voice and the expression.

Entertainment and fact radio channels have different criteria for the voice and its use. Entertainment hosting is near to small talk. On fact channels the speaking situation is more demanding and radio host must consider the journalistic content and quality. The research approach is qualitative and research method is theme interview. I interviewed three radio hosts and two producers from Yle Oulu Radio, Yle Radio 1 and Yle Radio Suomi.

Research results shows that requirements of the good radio host are huge but many of the requirements are personally and inborn. Radio host's voice must be clear, natural, expressing and melodic. Radio presenter's personality must be unique and recognizable. Radio host have to go to the studio and be himself and not take some other role. Radio host has to have large selection of emotional means.

One interesting result is non-verbal communication and controlling the silence. All interviewees stressed the importance of listening in addition to speaking. Even though the listeners can't see the host on the radio expressions however appear. Host's own personality appears for example in gestures and positions.

My research can be helpful for those who want to be radio hosts because it gives a good overview of the radio voice and expression on fact channels. At the same time it gives indications how to develop own voice and expression better.

Keywords: radio host, radio personality, voice, appearance, expression, fact program, fact channel

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KÄSITTEITÄ	8
2.1 Radiojuontaja	8
2.2 Ääni	9
2.3 Esiintyminen ja ilmaisu	10
2.4 Asiaohjelma ja -kanava	11
2.5 Formaatti	12
3 AIEMMIN TUTKITTUA	13
4 MENETELMÄ JA AINEISTO	17
5 TUTKIMUSTULOKSET	20
5.1 Hyvän radiojuontajan ääni ja äänen ominaisuudet	20
5.2 Radiojuontaja radion asiaohjelmissa ja -kanavissa	21
5.3 Radiojuontaja ja kuuntelijat	23
5.4 Radiojuontajan persoona ja karisma	26
5.5 Radiojuontaja ja ilmaisu	27
5.6 Radiojuontaja ja puhe	30
5.7 Sanaton viestintä radiossa	30
6 POHDINTAA TULOKSISTA	32
LÄHTEET	38
LIITE	

1 JOHDANTO

Radio on siitä mielenkiintoinen väline, että kuuntelijat eivät näe puhujaa. Vaikutelma ja arviot puhujasta muodostuvat pelkästään äänen ja sen käytön perusteella. Se, mitä kuuntelijat ajattelevat radiojuontajasta, perustuu täysin kuuntelijoiden omiin mielikuviin. Radiojuontajan paras työväline on hänen oma äänensä, jolla pelataan, herätetään tunteita ja pidetään kuulija kanavalla.

Monesti ihmiset eivät tule ajatelleeksi, että juuri ääni muodostaa suuren osan henkilön persoonallisuutta. Kuulun luultavasti siihen harvaan joukkoon, joka pitää ääntä erittäin tärkeänä ihmiseen liitettävänä ominaisuutena. Tiedän tapauksia, jotka ovat ensimmäisenä ihastuneet kumppaninsa ääneen. Naimisiin menon yksi kriteeri on puolestaan ollut se, jaksako samaa ääntä kuunnella vuodesta toiseen.

On makuasia, minkälaista ääntä pitää miellyttävänä. Jotkut pitävät matalista ja rauhallisista äänistä, jotkut tunteellisista ja energisistä. Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan sovi radiojuontajiksi, sillä radiojuontamisessa äänelle ja ilmaisulle on tiettyjä kriteerejä, ja niitä haluan tutkia opinnäytetyössäni.

Viihde- ja asiajuontamisessa kriteerit ovat erilaisia. Viihteellisessä, yleensä nuorille suunnatussa radiojuontamisessa on kyse enemmänkin jutusteledesta puhetyylistä. Haluan kuitenkin keskittyä vaativampiin puhetilanteisiin, joissa journalistinen sisältö ja laadukkuus on pakko ottaa huomioon. Asiaohjelmissa ja -kanavissa on tiettyjä puhujarooleja sekä esiintymistyypppejä. Haluan selvittää, minkälaisia ovat puhumiseen liittyvät odotukset ja kriteerit.

Jo pelkästään lähetysvirtaradiosta löytyy suuria eroja aamun ja illan lähetyksissä. Yleensä radiokanavat panostavat enemmän aamujuontajaan, jonka pitää pysyä ajan hermolla ja kertoa asiat heti tuoreeltaan. Iltapäivän juontaminen on vapaampaa ja viihdyttävämpää, tuoreus on jo haihtunut.

Ääneen ja ilmaisuun liittyvät taustavaatimukset määrittävät kanavan ja ohjelman mukaan. Eri kanavilla ja ohjelmilla on erilaisia kriteerejä radiojuontajan äänen ja ilmaisun suhteen. Sopiiko yksi

radiojuontaja vain yhteen tiettyyn ohjelmaan? Onko ääneen ja ilmaisuun silti joitain yhteisiä kriteerejä, jotka ylittävät eri kanavien ja ohjelmatyyppien rajat?

Juonnan itse tällä hetkellä Radio Dein Oulun aluelähetyksessä. Sen lisäksi, että käytän tutkielmassani omia kokemuksia Radio Dein kanavakohtaisesta juontamisesta, keskityn radiokanavien tuottajien sekä juontajien äänen ja ilmaisun vaatimuksiin. Mielenkiintoista on se, ovatko ääneen ja ilmaisuun liitettävät hyvät ominaisuudet harjoiteltavissa vai ovatko ne vain joidenkin harvojen synnynnäisiä ominaisuuksia.

Opinnäytetyöni alussa kerron tutkimuksessa esiintyvät tärkeimmät käsitteet ja määrittelen ne siten, että lukija ymmärtää, mitä näillä käsitteillä tarkoitan juuri tässä tutkielmassa. Seuraavaksi olen koonnut aiemmin tutkittua materiaalia aiheeseeni liittyen. Näissä tutkimustuloksissa on keskitytty selvittämään kokonaisvaltaisemmin, minkälainen on hyvä radiojuontaja tai radiopersoonaa. Aihettani on myös lähestytty kuuntelijatutkimusta tekemällä. Aiemmin tutkitun jälkeen esittelen tutkimuksessa käyttämäni menetelmän ja aineiston eli esittelen tutkielmaa varten haastattelemani henkilöt. Varsinaisessa tutkimuksessa käyn läpi tutkimustulokset, jotka olen jakanut aihepiiriin mukaan seitsemän eri alaotsikon alle. Lopuksi tutkielmassani on pohdintaosio, jossa ovat tekemäni päätelmät, yhteenveto ja arvio tutkimustulosteni luotettavuudesta.

2 KÄSITTEITÄ

Tutkielmani otsikko *Minkälaista ääntä ja ilmaisua vaaditaan hyvältä radiojuontajalta radion asiaohjelmissa ja -kanavissa* tiivistää hyvin tutkimusaiheeni. Samalla se on täynnä keskeisimpiä käsitteitä, joista koko tutkielmani koostuu. Radiojuontaja, ääni, ilmaisu sekä radion asiaohjelma ja -kanava ovat sellaisia käsitteitä, jotka on pakko määritellä, jotta lukija ymmärtäisi mitä niillä tarkoitan tässä tutkielmassa. Nämä sanat esiintyvät lukuisilla tutkielmani sivuilla ja opinnäytetyöstäni saa huomattavasti enemmän irti, kun sekä minä että lukijat olemme samaa mieltä niistä. Edellisten käsitteiden lisäksi tutkielmassa puhutaan paljon radioformaattista, joten halusin selkeyttää myös sen, mitä tarkoitan formaatilla tässä tutkimuksessa.

2.1 Radiojuontaja

Radiojuontajat ovat yleismääritelmän mukaan tietotyöläisiä. Radiojuontajan tehtävänä on tuottaa, muokata ja käsitellä tietoa sekä seurata tietovirtaa. Radiojuontajan rooli ja työnkuva vaihtelevat kanavakohtaisesti. (Akimo 2005, 6.)

Jutun tai lähetyksen juontaja kuljettaa kuulijaa tilanteesta, tapahtumasta tai asiasta toiseen. Juontaja ikään kuin avaa kuulijalle uuden näyttämön toisensa jälkeen ja on ohjelman rakenneosana siirtymä. Juonto on tavallisesti tiivis siirtymärepliikki, jonka sisältö auttaa kuulijaa asennoitumaan myös tulossa olevaan. (Anttikoski, Helenius, Korpinen, Penttinen & Röyskö 1986, 47–48.)

Juontaja ei ole vain neutraali, mikkiä pitelevä henkilö, vaan hänen tulisi välittää jotain omasta persoonallisuudestaan. Radiojuontamisessa on hallittava radionomainen kieli eli yleiskielen käyttäminen, lyhenteiden selittäminen, lyhyet lauserakenteet ja kielivirheiden välttely. Äänenkäytön tulisi olla virheetöntä, luontevaa ja selkeää. Juontajan tulisi löytää oikea hengitystapa ja antaa rytmillä eli painotuksilla, temponvaihteluilla ja tauoilla puheelle ilmettä. (Impiö, Vartiainen & Wikki 2005, hakupäivä 8.8.2010.)

Joistain juontajista tulee radiopersonia. Kujalan, Lahden ja Tammisen mukaan radiopersonallisuudella tarkoitetaan toimittajan valmiutta ja kykyä radiossa työskentelyyn. Radiopersonallisuus koostuu karismasta, sanallisesta ja sanattomasta viestinnästä, tilanteiden hallinnasta, vahvasta yleistiedosta ja jonkin alan erikoisasiantuntemuksesta, haastattelutaidosta, rohkeudesta, dramaturgian tajusta ja elämäkokemuksesta. Radiopersonallisuus ei ole enää rooli, vaan elämäntapa. (1999, 82–83.)

Opinnäytetyössäni keskityn niin sanottuun tavanomaiseen juontamiseen enkä halua korostaa radiopersonia liiaksi, sillä heillä on ollut aikaa muokata itseään vuosien elämäkokemuksen pohjalta, mihin itselläni eikä muilla nuorilla aloittelijoilla ole vielä mahdollisuuksia. Nukari ja Ruohomaa pitävät luonnollisena sitä, että vahvasti asiakeskeisten radio-ohjelmien juontajat eivät jää kuulijoiden mieleen, koska he eivät tavoittele radiopersonana oloa. Vaikka toimittajat olisivatkin kuulijoille mieluisia, he eivät kuuntele ohjelmaa ensisijaisesti radiopersonien vuoksi. (1997, 22.) Juontajan, joka ei ole vielä radiopersona tai kanavan radiotähti, näen yhtenä lähetyksen tai ohjelman osana, joka pitää kaikki langat käsissään ja luo lähetyksen kokonaistunnelman äänellään ja ilmaisullaan.

2.2 Ääni

Ääni on osa kasvojen ilmettä ja persoonan liikettä. Se on siis oleellinen osa koko ihmisestä saadusta vaikutelmasta. Äänellinen ilme radioilmaisussa merkitsee esityksen kokonaisotetta. Tauko puhuu monesti eniten. Tauon aikana kuuntelijoilla on mahdollisuus miettiä kuulemaansa, ja puhuja luottaa siihen, että myös kuuntelijalla on aivot. Ihmisääni on suuri lahja ja tärkein instrumentti, jolla rakennetaan ihmisten välisiä yhteyksiä. (Silvennoinen 1992, 9, 11.) Juuri tätä kaikkea ääni on. Äänellä välitetään ja luodaan tunnetiloja. Saman tarinan voi kertoa aina uudella tavalla, kunhan äänen tunnetila vaihtuu. Tärkeää on myös se, milloin ääntä ei käytetä ollenkaan, vaan tilalla on tehokasta hiljaisuutta.

Ääni, joka tavoittaa kuulijat, on rehellinen ja aito. Radio-ohjelma rakentuu mielikuvien varaan. Ei ole yhdentekevää, miten luetaan, painotetaan, aloitetaan, lopetetaan ja äännetään. Kuuntelija kokee ihmisen ja rekisteröi puhujan kokonaisilmeen. Vastaanottaja muistaa äänen kuin valokuvan ja muokkaa siitä käsityksensä. (Silvennoinen 1992, 12–14.)

Radio kadottaa helposti jotain ihmisen äänestä ja mikrofoniavalintojen kanssa kannattaa olla tarkkana. Kaikkia luonnossa soivia ääniä ei kannata lähettää kuulijoille, vaan muun muassa ässävikoja voidaan korjata ja kumina poistaa äänestä. (Kujala ym. 1999, 166.)

Yksinkertaisimmillaan äänen voidaan ajatella olevan mekaanista aaltoliikettä, jossa on eri taajuuksia. Tutkielmassani en halua missään tapauksessa pelkistää ääntä merkitsemään vain matalaa tai korkeaa ääntä, vaan ilmeet, tunnetilat, liikkeet ja koko ihmisen persoona yhdessä muodostavat äänen, joka on radiojuontajalle niin merkittävä työkalu.

2.3 Esiintyminen ja ilmaisu

Ei riitä, että on aihe mistä puhua, vaan puhuttava on myös esitettävä oikealla tavalla, ja tämä on avuksi, kun puheen halutaan vaikuttavan määrätynlaiselta. - - On kyse siitä, miten ääntä tulisi käyttää kunkin tunteen mukaisesti (voimakkaasti, hiljaa tai normaalisti, korkeana, matalana tai keskinkertaisena), ja millaisella rytmillä pitäisi puhua kussakin tapauksessa. Esiintyjät pitävät huolta kolmesta asiasta, äänenvoimakkuudesta, äänenkorkeuden vaihtelusta ja rytmistä. Näistä huolehtivat esiintyjät voittavat lähes aina palkintoja kilpailuissa. Niissä näyttelijät ovat nykyään tärkeämpiä kuin runoilijat, ja sama pätee poliittisissa kilvoitteluissa, valtiomuotojen kehnouden takia. (Aristoteles 1997, 117.)

Äänen merkitys radiossa korostuu, sillä se on kuuntelun väline. Hyvän äänen ominaisuuksiin kuuluu vaihtelevuus, joka pitää sisällään eloisuuden, iloisuuden, elävyyden, ilmeikkyyden, monivaihteisuuden ja värikyyden. Myös sävelkorkeus on tärkeä osatekijä, koska kuuntelijat pitävät matalaa ääntä miellyttävänä. Puheen tempon tulisi olla rauhallista, jopa hidasta ja ääneltä odotetaan sujuvuutta. Ääntämisen toivottaisiin olevan huolellista, hyvää ja jäntevää sekä mieluiten yleis- ja kirjakieltä. Nasaalisuus ei ole radiojuontajalle hyvä ominaisuus. (Kujala ym. 1999, 84–85.) Hyvä yleiskieli puheessa on myös minusta tärkeää, mutta murteen kuuluminen lievästi puheen läpi voi antaa kuvaa omasta persoonasta ja se voi jossain yhteyksissä piristää lähetystä sekä luoda lämpimän tunnelman.

Olen huomannut, että joka teoksessa ilmaisu liitetään aina jossain määrin esiintymiseen. Ilmeisesti sitä ei voi käsittää pelkästään ihmiseltä luonnostaan tulevana voimavarana, vaan siihen vaaditaan aina jonkinlainen esittäjä tai roolihahmo. Juontaja onkin erilaisten roolien ja esiintymistyyppien varassa, ainakin ennen kuin hänestä tulee radiopersoona.

Hyppösen mukaan esiintyminen on vaikuttamista ja yleisön tunnelman johtamista. Hyvä esiintyminen ei ole pelkkää esiintymistekniikkaa, vaan samalla esiintyjän tulee tietää yleisön tarpeista, vastaanottokyvystä, tunteista sekä esteistä yleisön ja esiintyjän välillä. Yleisö haluaa elämyksiä ja tunteidensa herättelemistä. Yleisön kokemusta määrittää enemmän se, miten asiat sanotaan, kuin se, mitä sanotaan. (2005, 17–18, 180.) Puhe ei ole vain sanoja, vaan koko persoonallisuuden rekisterivoima asian ilmaisemiseksi mahdollisimman tehokkaasti (Silvennoinen 1992, 39).

Erittäin jännittävää minusta on se, että kuunteleminen on esiintyjän kannalta todella tärkeä ja merkittävä taito. Yleisöä tulisi kuunnella, ettei esiintyjä erehtyisi luulemaan, että sille kelpaa mikä tahansa. (Silvennoinen 1977, 11; Hyppönen 2005, 161.) Eli vaikka radioilmaisu koostuu päällisin puolin äänenvoimakkuudesta, äänenkorkeuden vaihtelusta ja rytmistä, vaikuttaa käytettävään ilmaisuun pinnan alla kanava, ohjelma ja kuuntelijoiden asettamat vaatimukset.

2.4 Asiaohjelma ja -kanava

Asiaohjelman tavoitteena on tehdä selkoa jostain asiasta tai ilmiöstä. Ohjelmassa asiaa käsitellään mahdollisimman monipuolisesti ja tasapuolisesti eri näkökulmista, jolloin kuuntelija saa mahdollisimman hyvän kuvan siitä, mistä on kyse. Radion asiaohjelmat voivat olla asia-, fakta- ja puheohjelmia, kuten tiedeohjelmia, kirjallisuusohjelmia ja yhteiskunnallisia ohjelmia. Myös erityisesti uutiset ja ajankohtaisohjelmat kuuluvat tähän ohjelmaryhmään. Asiaohjelma pyrkii olemaan selkeä, havainnollinen, yksiselitteinen ja asiallinen. (Karisto & Leppänen 1997, 22.)

Asiakanavat ja viihdekanavat voidaan erottaa toisistaan suhteellisen selkeällä jaolla. Asiakanavien ominaisuuksiin kuuluvat asiapitoisuus ja konservatiivisuus, kun taas viihdekanavilla pyritään rohkeaan asenteeseen ja viihteellisyyteen. (Sepponen 2006, 20.) Mielestäni selkeästi viihteellisiä kanavia ovat esimerkiksi Radio Rock, The Voice ja NRJ. Asiakanavia ovat esimerkiksi Yle Puhe ja Yle Radio Yksi.

2.5 Formaatti

Radiossa formaatilla tarkoitetaan radiokanavan koko tyylisuuntaa, johon vaikuttavat esimerkiksi radiokanavan käyttämä äänimaailma, musiikkityyli ja juontajat. Formaatti määrittää sen, mitä radiokanava edustaa ja mitä se haluaa tarjota kuuntelijoille. Radioformaatit voidaan jakaa kolmeen pääluokkaan: musiikkiformaattiradioon, puheradioon ja yleisöradioon. (Alanära 2009, 13.)

Alanären mukaan Suomen Yleisradio Oy ei ole oikeastaan radioformaattiryhmä, mutta se on silti hyvä erottaa musiikkiformaattiradioista ja yhteisöradioista, sillä Yleisradion sisälle mahtuu monia erilaisia radioformaatteja. Sillä on myös ei-kaupallinen toimintaperiaate, joten tavoitteena ei ole tehdä suurinta voittoa ja sillä on julkisen palvelun tehtävä. (2009, 14.)

3 AIEMMIN TUTKITTUA

Käsittääkseni radiojuontajan ääntä ja ilmaisua ei ole juuri tutkittu tuottajien ja juontajien vaatimuksista käsin. Kuulijatutkimuksia on kuitenkin tehty ja muutamissa opinnäytetöissä on keskitytty pohtimaan kokonaisvaltaisemmin, minkälainen on hyvä radiojuontaja tai radiopersoonaa.

Maarit Valo on pyrkinyt selvittämään asennoitumista äänen erilaisiin ominaisuuksiin teoksessaan *Käsitykset ja vaikutelmat äänestä*. Valo on tutkinut asennoitumista radion avulla, jolloin kuuntelija-arvioijat virittyvät radiokontekstin avulla pohtimaan äänellistä ilmaisua ja suhteuttamaan ääninäytteiden ominaisuudet radion vaatimuksiin. (1994, 78.)

Valo on määrittänyt vastaajien sanoin ilmaistuna hyvän ja huonon äänen prototyypit. Hyvä ääni on selkeä, vaihteleva, rauhallinen, ennemmin matala kuin korkea sekä jossain määrin persoonallinen. Huono ääni on kimakka, monotoninen, epäselvä ja hätäinen, tai puhujalla saattaa olla jokin puhevika. Äänen ominaisuuksia ei myöskään pidetä pysyvinä piirteinä, vaan ihmisen ääni voi vaihdella asiasisällön, puhetilanteen ja kuuntelijoiden mukaan. (1994, 123, 192.)

Tutkimuksessaan Valo kuitenkin toteaa, että äänen käsitysten selvittäminen kyselyn avulla ei ole riittävä menetelmä puheviestintään kohdistuvien arvostusten tutkimiseksi, eikä ääneen liittyviä käsityksiä ole aikaisemmin edes tutkittu Suomessa, joten varsinaista vertailupohjaa hyvälle ja huonolle äänelle ei ole. Vahvasti esille tullut vaatimus äänen selkeydestä on kuitenkin sama kuin aiemmin saatu Yleisradion yleisöpalautte. (1994, 194.)

Äänikäsitysten mukaan puhuja ja hänen äänensä liittyvät toisiinsa. Ääntä luonnehditaan ihmistä itseään ja hänen sanomaansa kuvaavilla sanoilla. Äänestä syntyi suunnilleen samanlainen kokonaisvaikutelma riippumatta siitä, arvioivatko kuuntelijat ääntä vai äänen taustalla olevaa henkilöä. Äänistereotyyppejä löytyi siten, että muita nuoremmat äänet arvioitiin epävarmemmiksi, epäpätevämmiksi ja epäluotettavammiksi kuin vanhemmat äänet. Ääninäytepareista arvioitiin jokaisesta miesääni paremmaksi kuin naisääni. (Valo 1994, 197, 199.)

Tulokset heijastivat perinteisen valtakunnanradion asiaohjelmien ja tiedottavien lähetysten arvostusta eli ne miellettiin esiintymisen suhteen vaativiksi. Puhuja on statukseltaan korkea,

anonyymi, persoonaton henkilö, jonka luotettavuuden perusta on ammatin ja tehtävän hallinnassa ja siitä suoriutumisen varmuudessa. Suurelle yleisölle esiintyvältä, vakuuttavalta asiaohjelman toimittajalta ei odoteta attraktiivisuutta, avoimuutta, vapautuneisuutta eikä luontevuutta. (Valo 1994, 207.)

Ääneen kohdistuvat asenteet eivät silti ole kaikilla samanlaiset, vaan eri-ikäisillä, eritaustaisilla ja eri ammateissa toimivilla voi olla erilaisia käsityksiä (Valo 1994, 210). Muutenkin ymmärsin Valon tutkimuksesta, että hajontaa vastanneiden keskuudessa tuli ihan äänen peruspiirteidenkin kohdalla. Jotkut pitivät hyvänä tietynlaista ääntä, jotkut puolestaan todella huonona. Toisin sanoen jokainen meistä käsittää hyvän äänen niin eri tavalla, että kaikkia maailman ihmisiä on mahdotonta miellyttää. Jos omaa radioääntä ja -ilmaisua haluaa muokata paremmaksi, sitä kannattaisi muokata kuuntelijoiden enemmistön ja kanavan vaatimusten suuntaan.

Elina Rautio tutki pro gradu -tutkielmassaan Tampereen evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän tuottamien radio-ohjelmien kuuntelua. Tutkimuksen aineisto koostui 89 kyselylomakevastauksesta ja kuudesta teemahaastattelusta. Pieni osa tutkimuksesta sivusi hengellisten ohjelmien juontajia. Raution mukaan yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta muut pitivät juontajista, vaikka he eivät jääneet juurikaan haastateltavina olleiden kuulijoiden mieleen. Osa haastatelluista päätteli sen tarkoittavan sitä, että juontajat ovat olleet hyviä. Juontajista pitäneet haastateltavat kuvailivat heitä miellyttäviksi, helpoiksi kuunnella, asiallisiksi ja selkeiksi. Aktiivisimmat ohjelmien kuuntelijat olivat naisia, yli 65-vuotiaita ja eläkeläisiä. (2006, 77, 87–88.)

Saana-Maaret Alanärän opinnäytetyössä käsitellään erilaisia radiopersoonia. Alanärän mukaan radiopersoonia on kuitenkin radiopersoonia vain silloin, kun hän sopii itse kanavan formaattiin ja siihen, mitä kanavan kuuntelijat tahtovat kuulla. Radiojuontajan tulee osata ottaa kanavan asettama rooli kantaakseen. Hyvä radiopersoonia pitää lähetysvirtaa alati käsissään ja luo kanavalle tunnelman, jota kuuntelija odottaa saavansa. Alanärä luettelee hyvän radiopersoonallisuuden osa-alueiksi karisman, verbaalisen ja non-verbaalisen viestinnän hallitsemisen, tilanteiden hallinnan, vahvan yleistiedon ja jonkun alan erikoistuntemuksen, haastattelutaidon, rohkeuden lähetyksissä, dramaturgian tajun ja elämäkokemuksen. (2009, 6, 8–10.)

Alanärä haastatteli opinnäytetyössään Yle Oulu Radion tuottaja Jukka Rossia, jonka näkemyksen mukaan Oulu Radion juontajat ovat asiallisia ja asiansa osaavia. Hänen mukaansa juontajilla ei

ole tietynlaista annettua roolia, vaan kaikki lähtee omasta persoonasta. Kuitenkaan radiopersonallisuuden ei tule olla turhan hiljainen tai alistuva, vaan juontaja osaa puhua asiaa viihdyttävällä tavalla aikuisille ihmisille. Yle Oulu Radion juontaja Juha Hintsalan mukaan hänen radiopersonansa on luotettava, turvallinen, viihdyttävä ja asiallinen. Samalla hän kuitenkin myöntää, että hänen radiopersonallisuuden ja työn ulkopuolisen persoonallisuuden välillä on selkeitä eroja. (2009, 32–34.)

Alanära huomauttaa opinnäytetyössään, että tuottajat silti hallitsevat radiojuontajia joko alitajuisesti tai suoraan. Ainakaan mitään liian painavaa ei voi sanoa lähetyksen aikana. Joskus tuottaja saattaa puuttua tiettyihin toistuviin manereihin tai epäkohtiin puheissa. Hallinnan pyritään olevan kehittävää ja kehottavaa. (2009, 35, 39.)

Pauliina Sepponen tutki opinnäytetyössään tuottajauudistusta Pohjanmaan Radiossa. Samalla hän haastatteli Pohjanmaan Radion päivittäistoimituksen tuottajia sekä juontajia ja kyseli heidän näkemyksiään hyvästä ja huonosta juontajasta. Hyvällä juontajalla on haastateltavien mielestä yleissivistystä, rikas kieli ja selkeä ilmaisukyky. Hyvä juontaja on myös hoksaavainen, älykäs, muttei liian älykäs, on läsnä, muttei tule liian lähelle ja kommunikoi kuulijan kanssa. Tuottajat lisäsivät vielä hyvän juontajan ominaisuuksiin yhteistyökyvyn ja empaattisuuden. Juontaja puolestaan epäonnistuu silloin, kun loukkaa puheillaan tai tekee selkeän asiavirheen. Juontaja voi epäonnistua yrittämällä liikaa ja sortumalla omaan näppäryyteensä. Huono valmistautuminen ja ajatuksien karkailu lisäävät epäonnistumisen riskiä. (2006, 19.)

Sepposen mukaan yksi tuottajauudistuksen tavoitteista oli saada sama juontaja yhteen ja samaan lähetyksen osaan eli esimerkiksi aamujuontaja olisi aina eri juontaja kuin keskipäivän juontaja. Tarkoituksena oli, että kuulija kokee tuttuudentunnetta ja juontajakin voi antaa enemmän itsestään, kun tuntee oman lähetyksen osansa paremmin. Samalla juontajien määrää saatiin pienemmäksi ja parhaimmat juontajat ääneen. Juontajien kierrätyksestä piti päästä eroon, koska kaikki eivät ole hyviä juontajia. Toisena tavoitteena oli löytää esiin sellainen juontajapersoona, jota kanavalle tultaisiin kuuntelemaan, kun kuulija tietää, mitä saa. (2006, 42.)

Anna Mäki-Maukola on opinnäytetyössään tutkinut sitä, kuinka moni radiojuontaja on saanut ammatillista koulutusta. Tutkimustulokset osoittivat, että vastaajista 58 prosentilla eli 33 henkilöllä oli radioalan koulutusta. Enemmistö radioalaa opiskelleista oli opiskellut kansanopistossa. Yliopistoissa oli opiskellut 12 prosenttia ja ammattikorkeakoulussa 18 prosenttia. Enemmistö

vastanneista radiojuontajista totesi, että alan koulutuksesta on ollut jonkin verran hyötyä työssään. (2005, 27, 34.) Minusta Mäki-Maukolan saamat tulokset ovat huolestuttavia, varsinkin jos kanavalla pyritään laadukkaaseen journalismiin ja hyvään, luontevaan juontamiseen. Koulutuksen puutteen suuri vaara on se, että kouluttamaton radiojuontaja kopioi muilta ihailemiltaan juontajilta heidän juontotyyhinsä, kun ei tiedä miten muuten radiossa pitäisi juontaa.

4 MENETELMÄ JA AINEISTO

Opinnäytetyöni perustuu heinä- ja elokuussa hankittuun tutkimusmateriaaliin ja omiin kokemuksiini radiojuontamisesta Radio Dein alueellisissa lähetyksissä. Tutkimusmateriaali koostuu viidestä eri teemahaastattelusta. Valitsin menetelmäksi teemahaastattelun, koska siinä haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joten yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen ympärillä. Haastattelujen aihepiirit eli teemat ovat kaikille haastateltaville samat, jolloin tutkittavien ääni tulee kuuluviin ja haastateltavien tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset nousevat tutkimuksen keskiöön. Tärkeää on myös se, että teemahaastattelussa ei edellytetä tiettyä kokeellisesti aikaansaatua yhteistä kokemusta, vaan oletetaan, että myös yhteisiä arkipäiväisiä kokemuksia voidaan tutkia. (Ks. esim. Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.)

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli se, että haastateltavien omat subjektiiviset mielipiteet, kokemukset ja huomiot tulevat hyvin esiin ja niiden kautta rakennetaan kokonaiskuva haastattelussa esiintyvistä teemoista. Haastateltavillani on monen vuoden työkokemus radiojuontamisesta, joten haastatteluteemat olivat heille työnsä kautta erittäin tuttuja. Haastateltavia ei tarvinnut motivoida haastattelua varten ollenkaan, vaan kaikki olivat innokkaita puhumaan heille rakkaasta työstä.

Haastattelin kolmea radiojuontajaa ja kahta tuottajaa radioilmaisusta ja äänenkäytöstä. Tutkimusote on kvalitatiivinen. Pidin tärkeänä laadullisen tutkimusotteen valitsemista, koska kvalitatiivinen tutkimus pyrkii tulkitsemaan asioiden merkityksiä ja ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Kvalitatiivisen tutkimuksen mukaan todellisuus on subjektiivinen ja moninainen niin kuin haastateltavat sen kokevat. Myös yksilön ääni tulee kuuluviin. (Hirsjärvi ym. 2008, 22, 24.)

Kvalitatiivinen tutkimus antoi haastateltaville mahdollisuuden kertoa tutkittavista teemoista omin sanoin ja samalla se nosti esiin uusia, tärkeitä teemoja. Haastattelut suoritettiin yhtä lukuun ottamatta kasvokkain, mikä mahdollisti sen, että haastattelun aikana sekä haastattelija että haastateltava pystyivät esittämään lisäkysymyksiä sekä tarkennuksia ja epäselvyydet selvitettiin heti.

Teemahaastattelua pidetään puolistrukturoituna menetelmänä siksi, että haastateltavien aihepiirit eli teemat ovat kaikille samat, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (Hirsjärvi ym. 2008, 48). Käytin samaa teemahaastattelurunkoa sekä juontajien että tuottajien kanssa, mutta tuottajille oli selvästi helpompaa vastata joihinkin tiettyihin kysymyksiin, kuten siihen, miten formaatti määrittelee juontajan valitsemista. Teemahaastattelun kysymykset ovat liitteenä tutkielman lopussa. (Liite 1)

Lajittelin kysymykset kuuden eri otsikon eli teeman alle. Haastattelussa juontajat ja tuottajat pohtivat hyvän radiojuontajan ääntä ja sen ominaisuuksia, asiakanavan vaikuttamista juontajaan, kuuntelijoiden vaikutusta radiojuontajan työhön, juontajan omaa karismaa, juontajan käyttämää ilmaisua työssään ja lopulta haastateltavat pohtivat myös juontajan puhetta lähetyksen aikana.

Lähtökohtana oli haastatella juontajia ja tuottajia, jotka työskentelevät asiapainotteisissa radioissa. Asiakanavilla pysyttely rajasi haastatteluista pois kaikki viihderadiot The Voicesta Iskelmäradioon, ja samalla myös suurin osa kaupallisista radioista karsiutui pois. Opinnäytetyötäni varten haastattelin yhteensä viittä radioalalla pitkään ollutta ja kokenutta työntekijää. Kolme heistä toimii radiojuontajina ja kaksi tuottajina. Yle Radio Oulusta haastattelin yhtä juontajaa ja kahta tuottajaa, Yle Radio Suomesta yhtä juontajaa ja Yle Radio 1:stä yhtä juontajaa.

Yle Radio Oulun juontaja Kati Jurkko on tehnyt yli kymmenen vuotta juontajatoimittajan töitä. Pääasiassa hän on radiojuontaja, mutta tekee jonkin verran myös radiotoimittajan töitä. Aiemmin Jurkko on ollut Radio Pookissa ohjelmapäällikkönä. (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Yle Radio Oulun tuottaja Mari Kunttu-Kauppi aloitti radiotyönsä kaupallisella radiokanavalla vuonna 1989 ja tuli Yleisradioon vuonna 1997, jolloin toimi sekä juontajana että uutistoimittajana. Tuottajan työt hän aloitti vuonna 2000. (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.)

Yle Radio Suomen radiotoimittaja Pekka Vitikka aloitti radiotyönsä kaupallisella paikallisradiolla ja vuonna 2003 hän teki opintoihin liittyen työharjoittelun silloiselle Yle Q -kanavalle. Yle Q:n loppumisen jälkeen Vitikka siirtyi Radio Suomeen, jossa oli ensin vähän aikaa Uudenmaan maakuntaradiossa ja sen jälkeen Radio Suomen valtakunnallisessa toimituksessa. Tällä hetkellä Vitikka on ollut Ylellä töissä kohta seitsemän vuotta ja tekee nykyään kaikkia mahdollisia juontoja,

joita kanavalla on vuorokauden ajasta riippumatta. Hän tekee myös Taustapeiliä. (Vitikka 29.7.2010, haastattelu.)

Yle Radio 1:n toimittaja Janne Koskinen tuli Yleisradioon vuonna 1997 Radio Ylen Ykkösen kuuluttajaksi, jonka jälkeen hän teki musiikkiohjelmia ja tuotti Ylen Klassista. Tämän jälkeen Koskinen siirtyi Ylen kulttuuriohjelmiin klassisen musiikin toimittajaksi. Nykyään hän tekee myös muutamia televisiokeikkoja ja avustaa lehtiin kirjoittamisessa. Pääväline on kuitenkin radio. (Koskinen 30.7.2010, haastattelu.)

Yle Oulu Radion tuottaja Arto Veräjänkorva on toiminut radio- ja tv-toimittajana vuodesta 1979 ja ollut esimiestehtävissä vuodesta 1986 lähtien eri radioyhtiöissä: Kuopiossa, Jyväskylässä, Helsingissä, Tukholmassa, Porvoossa ja Oulussa (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu).

Olen itse toiminut kohta kahden vuoden ajan radiojuontajana Radio Dein alueellisessa lähetyksessä ja myös minulta löytyy vahvoja mielipiteitä esittämiini kysymyksiin. Jätän kuitenkin omat mielipiteet opinnäytetyössäni Pohdintaa tuloksista -lukuun enkä sekoita niitä seuraavissa luvuissa esitettäviin tuloksiin.

Tuloksien analysoinnissa käytin kvalitatiivisen analysoinnin keinoista teemoittelua, jossa analysointivaiheessa tarkastelin aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä useille tai kaikille haastateltaville. Samalla lähtökohtateemat sekä muut teemat, jotka nousevat lähtökohtateemojen rinnalle nousivat esiin. Analysoinnissa esiin nousseet teemat pohjautuivat omiin tulkintoihini haastateltavien sanomisista. (Ks. esim. Hirsjärvi ym. 2008, 173.) Tuloksissa pyrin korostamaan siis erityisesti niitä vastauksia, joista haastateltavat ovat olleet yksimielisiä. Tarkastelen aineistoa teemakohtaisesti ja toivottavasti merkittävimmät asiat nousevat hyvin esiin.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Hyvän radiojuontajan ääni ja äänen ominaisuudet

”Ihmisääni on parhaimmillaan todella kaunis instrumentti – puhuttunakin” (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu).

Radiojuontajan tärkein työkalu on hänen äänensä. Ketä tahansa ei voi laittaa studioon juontamaan, sillä radiojuontajan ääneltä vaaditaan tietynlaisia ominaisuuksia. Myös puhetilanne radiossa on vaativampi kuin esimerkiksi kahvipöytäkeskustelu työkavereiden välillä. Kysyin haastateltaviltani, minkälainen on heidän mielestään hyvä radioääni ja minkälaisia ominaisuuksia äänessä tulee olla. Haastateltavat kertoivat myös, minkälaiset äänen ominaisuudet eivät kuulu radioon.

Hyvä ääni haastateltavien mielestä on luonnollinen, selkeä, läsnä oleva, kantava, aito ja äänessä tulee olla eri taajuuksia sekä tietty syvyys. Äänen tulee olla ilmeikäs, melodinen, soiva, koko kehon pitää osallistua äänen tuottamiseen, luonteva, vaihteleva, virheetön, persoonallinen, tunnistettava, matala ja puhdas. Haastateltavat pitivät myös tärkeänä sitä, että ääni on terve eli se ei kähise eikä narise ja hengitystekniikka on kunnossa, koska radiossa pitää pystyä sujuvasti puhumaan pidempiäkin aikoja. Erityisen tärkeinä ominaisuuksista kannattaa pitää selkeyttä ja luonnollisuutta, koska nämä ominaisuudet tulivat yhä uudelleen ja uudelleen esiin eri haastateltavien suusta.

”Tärkeintä on, että ääni on luonnollinen. Tarkoitan tällä, ettei ääni ole pakotettua, kireää ääntä, vaan rentoa ja luonnollista, myös siis puheilmaisultaan luonnollista. Radiossa pitää puhua omana itsenään, eikä ottaa mitään roolia.” (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Radiojuontajilla ja tuottajilla oli hyvin paljon samoja vaatimuksia äänen suhteen, mutta molemmat tuottajat painottivat erityisesti sitä, että radiojuontajan äänen tulee olla persoonallinen ja tunnistettava.

Haastateltavien mukaan äänen ominaisuudet, jotka eivät kuulu radioon, ovat äänen narina ja kähinä, ohut ääni ja sairas ääni. Äänessä ei saa olla liian pahoja puhevikoja, eikä se saa särkyä, olla liian monotoninen, liian korkea tai matala. ”Kaikilla meillähän on jonkinlaisia vääriä tapoja, esimerkiksi ässää on hirveen vaikee sanoo. - - Radiojuontajan pitää olla ihminen ja ihmiset on erilaisia ja persoonallisia ja yksilöllisiä.” (Koskinen 30.7.2010, haastattelu.)

Koska ääni on radiojuontajan tärkein työkalu, pitää äänestä pitää myös huolta. Käytännössä vastuu on jokaisella radiojuontajalla itsellään (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu). Kaikki haastateltavat vastasivat, että äänestä pidetään huolta elämällä terveellisesti. Lepo koettiin tärkeäksi samoin kuin tupakoimattomuus ja korkeintaan kohtuullinen alkoholin käyttö. Aamuvuoroihin tultaessa juontajat pyrkivät laulamalla, haukottelemalla ja venyttelemällä saamaan äänen kulkemaan ja kielen liikkeelle.

Jos ruumis voi hyvin, minun ääneni voi myös hyvin. Lepo on tärkeää. Jos on baarissa ja on meluisaa, en mielellään keskustele, koska se rasittaa ääntä. Kaikki radiojuontajat eivät ota ääntään huomioon, mutta minä otan. Olen ottanut laulutunteja ja tunnen hengitystekniikkaa. (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

5.2 Radiojuontaja radion asiaohjelmissa ja -kanavissa

Radiossa on selkeitä kanavakohtaisia eroja. Ylen kanavat kuten Radio Suomi ja Oulu Radio ovat selkeämmin asiapainotteisia ja aikuisille suunnattuja, kun taas viihteelliset nuorten kanavat kuten The Voice tai NRJ pelaavat musiikin lisäksi myös suosituilla radiopersonoilla. Seuraava tutkimuskysymykseni olikin se, että eroaako radion asiaohjelmien juontaja äänenkäytöllään radikaalisti viihdeohjelmien juontajasta.

Haastateltavien mukaan ääni ei välttämättä eroa, oli kyseessä sitten asia- tai viihdekanava. Puhuttu tempo äänessä saattaa kuitenkin asiaohjelmissa olla verkkaisempi kuin viihdeohjelmissa, mutta sama ilmeikkyyys ja tietyllä tavalla pilke silmässä voidaan olla molemmilla kanavatyypeillä. Puhekielestä löytyy kumminkin eroja. (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.) Asiaohjelmissa pitää olla hyvä yleiskieli ja antaa haastateltaville ja asioille enemmän tilaa, kun taas viihdeohjelmissa viihdytys voi syntyä vahvemmin juontajan persoonasta (Koskinen 30.7.2010, haastattelu).

”Voisin kuvitella, että viihdeohjelmissa menestyisi myös erikoinen ääni, siis karikatyyrin omaisesti erottuva. Asiapuolella äänen tulee olla niin luonnollinen, että siihen ei erikseen kiinnitä huomiota.” (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu.)

Asiakanavilla on tietynlaisia puhujarooleja sekä esiintymistyypppejä. Rooliin liittyy aina valintoja, jotka liittyvät juontajan sisältö- ja ilmaisuskaalaan (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu). Brändäystä tehdään myös juontajan kautta asiaohjelmissa (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu). Parhaimmillaan tai pahimmillaan tällainen juontajan brändäys johtaa siihen, että yksi tietty radiojuontaja sopii vain yhteen tiettyyn radio-ohjelmaan. Kuitenkin kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että jos radiojuontaja on tarpeeksi hyvä, voi hän juontaa melkein mitä ohjelmaa tahansa.

Eihän me kukaan olla koko aikaa yhdessä roolissa. Kotona ollaan eri tavalla kuin ystävien kanssa. Kyse on siitä, miten luontevasti joku rooli istuu jollekin. - - Jos halutaan saada menevä ja hauska juontaja, pitää valita sellainen ihminen eikä siihen voi valita sellaista, jolta hauskuus ei vaan onnistu. (Vitikka 29.7.2010, haastattelu.)

Loppujen lopuksi se on formaatti, joka määrittää juontajan valitsemisen: ”Jos on hyvä juontaja ja formaatti on mikä tahansa, hyvä juontaja taipuu. Mut jos todella haetaan erikoisosaamista, niin sitten pyritään etsimään sellainen juontaja joka sopii. Et sä laita Ajantasan juontajaa juontamaan musiikkiohjelmaa.” (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.) ”Kyllä aivan lähihistoriassa toimituksessa harjoittelijana olleen nuoren jatkotyönäkymät tyssäsivät lapselliseen äänenlaatuun, vaikka muut osaamisalueet olivat erinomaisia” (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu).

Haastateltavista Janne Koskinen oli sitä mieltä, ettei formaatti juurikaan määritä juontajan valitsemista. ”Meidänkin talossa halutaan hirveästi kokeilla uutta. Jos on asiaohjelma, voidaan ottaa mielellään viihdeohjelman juontaja. Nyt halutaan kokeilla rajoja.” (Koskinen 30.7.2010, haastattelu.)

Ehkä yhteenvetona voisi sanoa, että hyvin harva juontaja sopii vain ja ainoastaan yhteen tiettyyn ohjelmaan, mutta ajatus toimii myös toisinpäin, eli hyvin harva juontaja sopii joka ainoaan radiosta lähetettävään ohjelmaan. Jos juontaja on kuitenkin tarpeeksi hyvä, hän taipuu monenlaiseen ohjelmajuontamiseen, eikä hänen tarvitse juontaa vain yhden tietyn ohjelmaroolin varassa.

5.3 Radiojuontaja ja kuuntelijat

”Juontajahan on radion etusivu. Jos juontaja ei jää kuulijoiden mieleen, se on huono juontaja.” (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.)

Radiojuontaja juontaa aina kuuntelijoille. Kaikkien haastateltavien mielestä kohderyhmästä, jolle juonnetaan, tulee ainakin tietää ikä. Iän määrittely auttaa ratkaisevasti siinä, minkälaisia aiheita valitsee juontoihin ja millä tyylillä asioista kertoo. 10-vuotiaalle lapselle asioista kerrotaan eri tavalla kuin 50-vuotiaalle. (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.) ”Jos puhuu jostain sosiaalisesta mediasta ja sen uusimmista sovelluksista, pitää tietää tarvitseeko selittää, mikä on Twitter vai voiko sen vaan sanoa” (Vitikka 30.7.2010, haastattelu).

Molemmat tuottajat ovat sitä mieltä, että mitä enemmän kohderyhmästä tietää, sen parempi.

Kohderyhmästä tulee tietää kaikki. Ikä rajoittaa juontajan esiintymistä. Se, kenelle juttu on kohdennettu, on jatkuvasti juontajan mielessä. Mitä ohjelmalla tavoitellaan, mikä on pääkohderyhmä – sitä kautta muodostuu puhe. Nämä asiat käydään tuottajan kanssa läpi. (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.)

Radio on välineenä hyvin paljon taustalla. Miten sitten radiojuontajat pyrkivät tavoittamaan omat kuuntelijansa? Suurin osa haastateltavista ei usko juontajan äänellä olevan juurikaan vaikutusta siihen, kiinnittävätkö ihmiset huomiota taustalla pauhaavaan radioon. Enemmänkin sisällön ajateltiin ratkaisevan ja saavan ihmiset kuuntelemaan. Haastateltavat ajattelivat, että kuuntelijaa kiinnostava sana tai lause saattaisi kiinnittää huomion. Myös radiojuontajan käyttämä tapa ilmaista asiat ja tapa kertoa se mielenkiintoisesti voisivat herätellä kuulijoita. Teksti pitää lukea niin, että juontaja on itse sisäistänyt sen.

Kyllä se on läsnäolo ja se, että on ajassa kiinni. Puhunnassa voi olla luontevuutta, vaikka on käsikirjoittanut puheensa. Se ei oo kumminkaan sellasta jutustelua, mitä kahvipöydässä käydään, se on liian iholle tulevaa. Pitää olla joku etäisyys ja käyttää hieman kuuluvammin ääntä. (Koskinen 30.7.2010, haastattelu.)

Kaikkien haastateltavien mukaan juontajat jäävät kuulijoiden mieleen ja sillä on myös merkitystä juontajalle itselleenkin. Kuulijoiden merkitys näkyy juontajan tietoisuutena, että häntä kuunnellaan, jolloin työkin pyritään tekemään mahdollisimman hyvin. ”On sillä merkitystä, että voisi olla niin inhimillinen, että ihmiset pystyisi muistamaan ja tunnistamaan. On se tärkeätä

ajatella, että siellä on kuuntelijoita. Määrällä ei ole niin väliä, aina tehdään yhtä hyvin.” (Koskinen 9.7.2010, haastattelu.)

Joillekin kuuntelijoille juontajat jäävät erityisen hyvin mieleen ja he kokevat, että ovat ystäviä juontajan kanssa ja että juontaja pitää seuraa monelle yksinäiselle ihmiselle (Jurkko 9.7.2010, haastattelu). Kuuntelijoilla on myös hämmästyttävän selkeitä mielikuvia radiojuontajista ja luonnossa tavattaessa hämmästyminen on yleistä, kun kuuntelijat ovat kuvitelleet juontajan aivan erinäköiseksi (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu).

Juontajan yksi tärkeä tehtävä on olla kuuntelijan seuralainen. Joskus kuuntelijan ja juontajan välille syntyy parasosiaaliseksi kutsuttu suhde. Se tarkoittaa sitä, että kuuntelija kuvittelee tuntevansa juontajan ja tämän käyttäytymispiirteet, persoonan ja erilaisia yksityiskohtia hänen elämästään. Kuulijalle suhde tuottaa mielihyvää, koska juontaja vaikuttaa ihanneystävältä: hän on miellyttävä, luotettava ja ennustettava. (Sepponen 2006, 22.)

Radiojuontajan täytyy miettiä sitä, kuinka paljon yleisön saamasta palautteesta ottaa itseensä. Jokaisen tulee harkita omakohtaisesti, kuinka paljon negatiivista palautetta, kritiikkiä tai suitsutusta kannattaa kantaa mukanaan. (Vitikka 29.7.2010, haastattelu.)

Kaikenlainen palaute pitää ottaa vakavasti, sitten pitää vaan miettiä, onko sillä todellisuuspohjaa vai ei. Pitää tuntea itsensä hyvin ja oltava kriittinen itseään kohtaan. - - Ei sen takia saa mennä itseään muuttamaan. Ei saa pelätä, että nyt tulee huonoa palautetta, jos sanon asian näin, koska kaikenlainen reaktio, jonka ihmisessä saa aikaan on hyvä. Paitsi jos se lopettaa kanavan kuuntelun siinä vaiheessa. (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Miten sitten omaa ääntä kannattaa muokata paremmaksi ja kenen ohjeiden mukaan? Haastateltavat totesivat, että yleisöpalautetta on aina hyvä saada, pelastaisi se sitten päivän tai pilaisi. Radiojuontaja ei myöskään ole koskaan liian valmis paketti, vaan aina löytyy muokattavaa. Tärkeimpänä koettiin työkavereilta ja tuottajilta saatu palaute.

Äänestä joku tykkää ja joku ei. En lähtisi puhumaan nyt korkeammalla äänellä, jos joku haluaa niin. Jos on itse tyytyväinen puheeseen, ei kannata lähteä muokkaamaan. Sellaisista täytesanoista kun tota noin tai niin kun pitää pyrkiä eroon. - - Tuottajalta saa suoraa ja välitöntä palautetta, mitä tavoitteita kanavalla on ja kuuntelijatutkimukset on siinä mielessä tärkeitä, että saadaan kohderyhmästä tietoa. (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Yle Radio Oulussa on sellainen käytäntö, että kerran kolmessa viikossa juontajalta kuunnellaan yksi kokonainen lähetys lause lauseelta. Jos löytyy äänihuulten väsymistä, tehdään ääniharjoituksia ja harjoitellaan hengitystekniikkaa. Varsinkin vanhoilta juontajilta pyritään karsimaan maneereja. (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.)

”On olemassa ihmisryhmä, joka hyvin aktiivisesti ottaa yhteyttä mediaan. Me emme yhden, kahden, kymmenen tai edes kolmenkymmenen soiton perusteella tee mitään ratkaisua, koska se on vain se ärhäkkä eturivi. Mua kiinnostaa tuottajana tietää, mitä se takarivi ajattelee.” (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.)

Joskus harvoin voi päästä puhetekniikkaa korjaaville kursseille. Kursseilla yleisin haaste on löytää uudelleen oman puheen luonnollisuus, ja päästä eroon työssä syntyneistä maneereista eli toisia apinoivasta radiopuhunnasta. Eli näyttäisi siltä, että myös toisten radio- ja tv-esiintyjien puhe vaikuttaa puheilmaisuun – yleensä toki vain pahassa, eli maneereissa. Tällä hetkellä vallalla on esim. yhdyssanojen painotus: virheellisesti toisen sanan alussa. Tämä maneeeri on alalla jopa niin paha, että monitavuihin sanojen lopputavuihin on alettu painottaa väärin. Painon pitäisi edelleen olla ensimmäisellä tavulla! (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu.)

Haastateltavien vastauksissa esiintyi kautta linjan samankaltaisia ajatuksia siitä, että kuuntelijat ovat radiojuontajille erittäin tärkeitä, koska heillehän työtä tehdään. Silti kuuntelijoiden määrällä ei sinänsä ole suurempaa merkitystä radiojuontajalle, sillä työ tehdään kuuntelijamäärästä riippumatta aina yhtä hyvin. Yleisöpalautteeseen pyritään suhtautumaan vakavasti, mutta kriittisesti. Enemmänkin tuottajalta ja työkavereilta saatu palaute koetaan tarpeelliseksi.

Radiojuontajan ääni koettiin niin persoonakohtaiseksi ja synnyttäväksi ominaisuudeksi, etteivät haastateltavat kokeneet sen muokkaamista järkeväksi saadun palautteen perusteella. Enemmänkin ääneen liittyvää muokkausta täytyy tehdä silloin, kun ääni ei kuulosta terveeltä. Sairas ääni voi syntyä silloin, kun esimerkiksi äänihuulet ovat väsyneet, hengitystekniikka on väärä, ääni narsisee tai kähisee. Haastateltavat painottivat erityisesti sitä, että maneereista ja täytesanoista tulisi pyrkiä aktiivisesti eroon.

5.4 Radiojuontajan persoona ja karisma

”Jäljittelemällä ei synny persoonallista jälkeä” (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu).

Molemmat haastattelemanani tuottajat korostivat sitä, että radiojuontajan äänen tulee olla persoonallinen ja tunnistettava. Sama pätee koko radiojuontajan persoonaan, jonka pitää olla omanlaisensa ja tunnistettavissa. Yksi tutkimuskysymyksistäni oli, miten juontaja välittää omaa persoonaansa juonnon kautta. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että persoona kyllä välittyy, kunhan vain osaa olla luonnollinen ja lähtee studioon omana itsenään. Persoonallisuuden ajateltiin tulevan myös esiin ilman, että sitä yritetään korostamalla korostaa.

Persoonallisuus lähtee liikkeelle radiojuontajan itsetunnosta ja itseluottamuksesta. Radiojuontajan tulee olla sinut itsensä kanssa ja tietää olevansa oikeassa paikassa. (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.) Muuten persoonallisuuden katsottiin ilmenevän puheen tempossa, syntyperän kuultamisessa puheen läpi, sanavalinnoissa, aihevalinnoissa, aiheisiin suhtautumisessa, omissa mielipiteissä ja kiinnostuksen kohteissa, harrastuksissa, intonaatiossa ja tauoissa. Joillakin radiojuontajilla on myös tapana kertoa avoimesti omista perheasioistaan (Vitikka 29.7.2010, haastattelu).

Monesti musta tuntuu, että varsinkin aloittelevilla juontajilla on pelko tuoda esiin omaa persoona. Joskus yritetään olla turhan hajuttomia ja mauttomia siinä pelossa, että joku loukkaantuu tai saa huonoa palautetta. Se on sellainen juttu, mihin kasvaa ja vahvistuu. Pitää olla hyvä itsetunto, että kestää sen kritiikin. (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Kaikilla radiojuontajilla on jonkinlainen radiopersonallisuus samalla lailla kuin kaikilla ihmisillä on persoonallisuus. Nykyään radiokanavien välisen kilpailun tiukentuessa myös radiojuontajien tulee erottua muiden kanavien juontajista. Tällä hetkellä kanavat myyvät omia juontajiaan radiopersonoina, jotka pystyvät pelkästään omana itsenään täyttämään ohjelmapaikan. Radiopersonat ovat karismaattisia esiintyjiä ja karismalla tarkoitetaan sitä, että ihmisessä on jotain vastustamatonta ja puoleensa vetävää. (Alanä 2009, 6, 8–9.)

Kysyin viideltä haastateltavaltani, minkälainen on heidän mielestään radiojuontajan karisma ja mistä asioista se välittyy. Radiokarismaan ajateltiin liittyvän sen, että radio pystyy luomaan mitä tahansa mielikuvia, kun puhujan ulkonäköä ei voi nähdä (Vitikka 29.7.2010, haastattelu). Suurin

osa haastateltavista piti itsevarmaa ja sinut itsensä kanssa olevaa juontajaa karismaattisena. Myös persoonallisen puheilmaisun, tilanteen hallinnan, omien mielipiteiden sekä erottuvien näkökulma- ja sisältövalintojen ajateltiin välittävän juontajan karismaa.

Kuuntelija luo radiojuontajasta oman mielikuvansa ja voi sen perusteella samaistua tähän. Vuorovaikutustilanteissa esimerkiksi haastateltavan suhtautumistapa juontajaan muovaa kuuntelijan kokemaa karismaa. (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu.)

- - jossain vaiheessa radiopersonista keskustelu lähti käsistä. Asiakanavilla, jos sä yrität lähteä luomaan jotain roolia, mitä sä et ole, se menee metsään saman tien. Asiakanavan rikkaus on se, että juontajaksi ajautuneet on näitä vahvimpia tyypeiltään itsetuntemuksen kautta ja myös sen, että tuntee yleisönsä. Se ei ole synty asiakanavillakaan nostaa esiin juontajasuuruuksia, mutta se tuotteistaminen, mitä kaupalliset kanavat käyttää, on aika kuvottavaa. Se, mitä asiakanavajuontajilta vaaditaan, on että he ovat myös ennen kaikkea journalisteja.
- - Täällä määrää juontajan persoona yhdistettynä laadukkaaseen sisältöön ja sisältö lähtee journalismista. Että on oikeasti sanottavaa, eikä vain puhuta tyhjää. (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.)

Kenelläkään haastateltavista ei ollut radiojuontajan esikuvia mielessään eikä kukaan myöskään tavoitellut juontamisessa tiettyä radiopersonaa. Tuottaja Arto Veräjänkorvan mukaan juontajat eivät tietoisesti jäljittelekään esikuvia, mutta vähintäänkin alitajuisesti jokaisella on omat ihanteensa, joista syntynyt käsitys vaikuttaa ilmaisuun. ”Kaikki tämä on periaatteessa pahasta, kun pitäisi vapauttaa oma sisäinen äänensä” (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu).

5.5 Radiojuontaja ja ilmaisu

”Kyllä mulle lähetys on varmaan sama filis, kun muusikkolaulaja vetää puolentoista tunnin setin lavalla. Lähetysten jälkeen on ihan tyhjä olo.” (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Radiojuontajan täytyy osata ilmaista itseään lähetyksissä tai vaarana on se, että lähetys muuttuu tasapaksuksi, monotoniseksi ja uuvuttavaksi. Lähetysten tunnelma luodaan haastateltavien mukaan hyvällä valmistautumisella ja sataprosenttisella läsnäololla lähetyshetkessä ja sen eri tilanteissa. Tunnelma pitää saada luotua koko lähetykseen, vaikka radiojuontaja ei ole edes äänessä musiikin tai juttujen aikana (Jurkko 9.7.2010, haastattelu).

Tunnelma luodaan äänen sävyillä, intonaatiolla, voimakkuuden vaihtelulla ja tauotuksen hallinnalla. - - Lisäksi tunnelman luominen edellyttää puhetta tunnelmasta ja tunteista. Sanoja on käytettävä, että kuuntelija löytäisi jonkin vastaavan omasta tunnerekisteristään. Tunnelma ei välity automaattisesti ilman juontajan puhetta ja sanavalintoja. (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu.)

Tunnelmaa pitää yllä hyvä dramaturgia, jossa asiaa ripotellaan sopivin annoksin kuulijoille. Myös rytmin vaihtelu ja retoriikka eli se, miten asiat esitellään, luo tunnelmaa. (Koskinen 30.7.2010, haastattelu.)

Silloin, kun lähetyksessä on haastateltavia mukana, tunnelma pyritään luomaan jo ennen lähetyksen alkua. ”Mä yritän kyllä saada ihmiset rentoutumaan ennen haastattelutilannetta. Sitten vaikka jutellaan pidempään, juodaan kahvia, puhutaan niitä näitä ja käydään läpi, mitä on tulossa. - - Kun mennään suoraan lähetykseen, niin mukava tunnelma on jo päällä.” (Vitikka 29.7.2010, haastattelu.) Myös musiikin ajateltiin luovan tunnelmaa lähetykseen.

Aiheet vaikuttavat radiojuontajan ilmaisuun ja juontoon. Asiasta ja aiheesta riippuen valitaan se tyyli, millä juonto tehdään. Esimerkiksi juonto julkisuuden henkilön kuolemasta eroaa ilmaisultaan siitä, mitä iloinen vappulähetys voi olla. Aiheeseen liittyy yleensä jokin tunnelma ja tunnelmaan täytyy radiojuontajankin jollain tasolla lähteä mukaan. ”Hyvä juontaja hengittää kuuntelijan kanssa samaan tahtiin. - - Sen miten juontaja heittäytyy pitää kuulua juontajan puheessa oli kyseessä sitten arjen pikkuihot tai vakava aihe.” (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.)

Olin autossa ja Nova oli päällä. Siellä tuli uutinen Prinsessa Dianan kuolemasta. Se (juontaja) sano sen ihan niin kun silleen, että tosi ihana päivä tänään. Oli pakko vaihtaa kanavaa Ylelle ja tarkistaa oliko uutinen totta. (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Kaikkiin aiheisiin ei aina silti pidä suhtautua kaikista perinteisimmällä tavalla. Välillä radiojuontaja voi valita yllättävänkin lähestymistavan esimerkiksi suhtautumalla kevyeen asiaan vakavasti tai toisinpäin. ”Mut sit kans se, ettei tee jotain kuoleman aihetta liian imeläksi tai synkistele liikaa, ettei se (lähetys) meee ihan absurdiksi. - - Jos on joku hauska aihe, sitä voidaan tuoda myös liikaa esiin ylimääräisellä hekotuksella.” (Koskinen 30.7.2010, haastattelu.) Toisin sanoen vaikka radiojuontajan tuleekin päästä mukaan aiheen tunnelmaan, radiojuontaja ei saa olla ilmaisultaan liian yliampuva, vaan hänen tulee pysyä tilanteen herrana. ”Pitää olla tunteita ja niitä pitää näyttää, mutta suodattimen läpi kumminkin” (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Juonnettavaan aiheeseen tai teemaan pääsee haastateltavien mukaan valmistautumalla hyvin ja tutustumalla aiheeseen.

Tarvitaan kokemuksia, tietoa ja taitoa viestiä niistä. Juontaminen on elämäntapa. On hyvä olla kaiken aikaa kiinnostunut kaikesta inhimillisestä, ja lukea ahmimalla kaikkea kaiken aikaa. Juontajasta kasvaa eräänlainen elämästuristi omassa elämässään. Hankkimalla kokemuksia ja aistimalla omia reaktioitaan niissä pääsee helpommin eteenpäin viestittävään aiheeseen tai teemaan. (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu.)

Haastateltavien mukaan radiojuontajalla tulee olla iso valikoima ilmaistavia tunteita käytössään, varsinkin kun radio on väline, jolla välitetään nimenomaan tunteita. ”- eikä pidä pelätä niiden ilmaisemisessa. Se on ehkä enemmän asiakanavajuontajien kompastuskivi, että on helppoa olla se puhuva pää ja tuottaa sujuvaa, hyvin valmisteltua puhetta ilman, että siinä on tunnetta.” (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.) Tunneskaalan lisäksi radiojuontajalla pitää olla tunneherkkyyttä, tyyliä ja elämäkokemusta, joiden avulla aistii erilaisia tunnelmia. Radiojuontajan tulisi olla myös hienotunteinen. (Koskinen 30.7.2010, haastattelu.)

Radiojuontaja tarvitsee ilmaisutaitoaan kuuntelijan huomion saamiseksi varsinkin silloin, kun radio on vain taustääänenä. Haastateltavien mukaan puheilmaisun vaihtelevuus, äänensävyyn muuttaminen ja näiden tuoma yllätys kiinnittävät kuuntelijan huomion. Joskus kuuntelijaa voi myös puhutella suoraan esimerkiksi huudahduksilla, retorilla kysymyksillä ja tervehdyksillä (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu).

Radiojuontajalta vaaditaan sataprosenttista läsnäoloa lähetystilanteessa. Aina ei kuitenkaan töihin tullessa ole kaikista virkeimmillään. Joskus taustalla voi olla väsymystä, sairastamista tai surullisia ja huonoja uutisia omasta lähipiiristä. Kysyin haastateltaviltani, miten lähetyksessä äänestä pidetään poissa väsymys, sairastuminen tai mielessä pyörivät kotiasiat. Vastauksissa korostui se, että jo hyvällä valmistautumisella kannustaa itseään hyvään suoritukseen tulevassa lähetyksessä. Lähetys puolestaan antaa itsessään valtavan adrenaliiniruiskeen, jonka avulla jaksaa keskittyä.

Psyykkämisessä pitkän päälle korostuu taito keskittyä hetkeen – ja siirtää häiritsevät ajatukset piiloon alitajuntaan. Esimerkiksi moka tulee välittömästi unohtaa ja keskittyä lähinnä seuraavaan roolisuoritukseen – entistä

intensiivisemmin. Jos esimerkiksi sairastuminen estää tämän, on jätävä pois töistä.” (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu.)

Kaikki haastateltavana olleet radiojuontajat tosin myönsivät, että joskus väsymystä tai sairastumista ei vaan saa pois äänestä mitenkään. ”Kuuntelija kuulee helposti, jos juontaja teeskentelee ja on esimerkiksi tekopirteä” (Jurkko 9.7.2010, haastattelu). Radiojuontajan ammattitaidon ajateltiin korostuvan nimenomaan niissä tilanteissa, kun oma olotila ei ole se kaikista paras.

5.6 Radiojuontaja ja puhe

Asiaohjelmien ja -kanavien radiojuontajan lähtökohtana on hyvä, puhuttu yleiskieli. Murretta saa käyttää osana omaa persoonallisuuttaan, mutta murteen määrää on säännösteltävä, sillä kuuntelijoissa on aina myös toisilta paikkakunnilta tulleita. (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu.) Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että pääasiassa puhutaan yleiskieltä, mutta pieni määrä murretta antaa hyvin kuvaa radiojuontajan persoonasta.

Puheessa tulee huomioida rytmi, painotukset ja temponvaihtelut. Olennaista haastateltavien mielestä oli oma luonnollisuus ja luontevuus, koska jokaisella juontajalla on oma persoonallinen tapa ilmaista itseään. Suurimmaksi osaksi rytmiä, painotuksia tai temponvaihteluita ei tarvitse tietoisesti ajatella, vaan ne tulevat itsestään. Edellisten tietoista ajatteluakin pidettiin aina silloin tällöin hyvänä tehokeinona puheessa. Rytmiä, painotuksia ja temponvaihteluita voi myös harjoitella, sillä ne eivät ole pelkästään synnynnäinen ominaisuus. ”Paras tapa harjoitella radioilmaisua on lukea satuja ääneen” (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu). Myös kokemuksen karttuessa ilmaisu muuttuu varmemmaksi (Jurkko 9.7.2010, haastattelu).

5.7 Sanaton viestintä radiossa

”Hyvällä juontajalla on uskallusta olla myös hiljaa. Se on yllättävän pitkä välimatka puhutusta kielestä kuuntelijan aivoihin. Hyvä juontaja ymmärtää sen, milloin kuuntelija sisäistää asian ja pitää sen mittaisen tauon.” (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.)

Radiossa kuva ei näy, joten sanatonta viestintää edustaa tauotus, akustiikkojen ja tehosteiden käyttö, kuuluva kehonkieli kuten huokaukset, naurahdukset, raaputtelu ja taputtelu, mikrofoni tekniikka eli puhuminen eri kulmista ja etäisyyksistä mikrofonisiin (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu). Sanatonta viestintää ovat myös juontajan asennot ja elekieli. Puheesta kuulee läpi, jos juontaja ei esimerkiksi koskaan liiku, vaan istuu lysähtäneenä tuolillaan.

Meillä oli kerran kouluttaja kouluttamassa juontajia Helsingistä – se oli tosi hyvä. Se kuunteli yhtä mun lähetystä ja sano, että tässä sä huidot käsilläsi ja sanoin, että no niinpä teen. Se (kouluttaja) sano, että sen kuulee ja se on tosi hyvä, koska silloin eläytyy siihen asiaan mitä kertoo ja käyttää koko kroppaa hyväksi. Totta kai se on vaikeampaa viestiä sanattomasti radiossa kuin telkkarissa, mutta kyllä ne ilmeet kuuluu kuitenkin. (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Sanaton viestintä radiossa on äärimmäisen mielenkiintoinen asia, jota tekee mieli jäädä pohtimaan pidemmäksikin aikaa. Kaikki haastateltavat pitivät sanatonta viestintää todella tärkeänä osa-alueena ja hyvällä radiojuontajalla ajateltiin olevan myös kuuntelemisen taito puhumisen ohella. Taukoa pidettiin vaikuttavana tehokeinona, mutta vaarallisena liian usein käytettynä. Tauon eli hiljaisuuden ajateltiin kertovan joskus paljon enemmän kuin se, mitä sanotaan ja pikkuisen liian pitkä tauko antaa ihan uuden merkityksen käsiteltävälle asialle. ”Kun juontaa, tauko tuntuu pidemmältä kuin mitä se todellisuudessa on. Siinä vaiheessa, kun itsestä tuntuu, että nyt tuli liian pitkä tauko, se on juuri sopiva.” (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.)

Taukoa pelätään radiossa ihan turhaan viimeiseen saakka. Taukojen sijaan radiokanavan joka ikinen väli on tungettu täyteen jotain ääntä, varsinkin kaupallisella puolella. (Vitikka 29.7.2010, haastattelu.) Etenkin aloitteleva juontaja tekee virheen pelätessään taukoja, mutta hiljaisuutta oppii kokemuksen myötä käyttämään rohkeammin (Jurkko 9.7.2010, haastattelu).

Sillon kun oli Kauhajoella nää kouluampumiset. Tehtiin silloin illalla suora lähetys täältä meiltä. Olin siinä mukana, se oli koko illan mittainen lähetys meiltä. Ihan viimeisiä vieraita lähetyksessä oli muistaakseni Leena Huovinen, tällainen kisapappi. Nyt en muista sitä kysymystä, mitä esitettiin sille Huoviselle, mutta joka tapauksessa se Huovinen ei heti vastannu siihen, vaan oli hiljaa siinä lähetyksessä. Siinä ei varmaan kulunut, kun joku viisi sekuntia hiljaisuutta, mutta se oli musta sen lähetyksen vaikuttavin hetki. Mä muistan, kun mulla takoi päässä siinä, että nyt toivottavasti kukaan ei sano mitään ennen kuin se Huovinen alottaa. Ettei kukaan riko tätä. Se oli sellainen käsin kosketeltava hiljaisuus. Samaa viestiä, mikä hiljaisuudella tuli, ei olisi voinut sanoin kuvata. (Vitikka 29.7.2010, haastattelu.)

6 POHDINTAA TULOKSISTA

Tutkimustuloksista huomaa, että hyvältä asiakkanavan radiojuontajalta vaaditaan osaamista yhdeltä jos toiseltakin osa-alueelta. Vaatimusten määrä on päätähuimaava jo pelkästään äänen ja ilmaisun osalta. Oikeastaan voisi sanoa, että ääni ja ilmaisu muodostavat perustan sille, mistä muodostuu hyvä radiojuontaja. Jos ääni ja ilmaisu ovat kunnossa, voidaan lähteä kohti muita hyvän radiojuontajan tarvitsemia osa-alueita. Tällaisia osa-alueita ovat esimerkiksi hyvä yleistieto ja -sivistys, erikoisasiantuntemus ja lähetyksessä käytettävän tekniikan hallinta.

Aluksi äänen ja ilmaisun vaatimusluettelo saattaa tuntua liian pitkältä ja vaikealta toteuttaa oikeassa elämässä. Kuitenkin lähemmin tarkasteltuna monet ääneen ja ilmaisuun liitettävät vaatimukset tulevat ihmiseltä luonnostaan ja ovat synnynnäisiä, omaan persoonaan liittyviä ominaisuuksia. Yksi tutkimukseni tarkoituksista oli selvittää, onko kaikista ihmisistä äänellisesti ja ilmaisullisesti hyviksi radiojuontajiksi? Ikävä kyllä, vastaus on ei. Esimerkiksi epäselvä ääni ja artikulointi tekevät asianomaiselle ihmiselle radiojuontamisen mahdottomaksi. Kuuntelijoiden on ennen kaikkea saatava juontajan puheesta selvää. Haastateltavat pitivät myös narisevaa ja kähisevää ääntä eli sairasta ääntä liian epämiellyttävänä kuunnella.

Kuitenkin on vaikea sanoa sitä, minkälainen henkilö sopii millekin kanavalle, sillä suomalaisille radiokentille mahtuu hyvin monenlaista ja monimuotoista radiopersonaa. Radiopersonallisuus ei ole edes yhdellä kanavalla täysin vakio, vaikkakin kanavakohtaisesti radiopersonia yhdistää monta samaa piirrettä. (Alanära 2009, 43.)

Jotkut ihmiset voivat olla niin onnekkaita, ettei ääntä ja ilmaisua tarvitse muokata juuri ollenkaan, vaan ääni soi luontevasti ja rytmitys pelaa. Sitten on ihmisiä, jotka voivat harjoittelemalla parantaa ääntään ja rytmityksiään. Esimerkiksi laulutuntien ottaminen ja hengitystekniikan tunteminen saattavat auttaa puheen rytmittämiseen. Myös narisevalle, nasaalille ja kähisevälle äänelle löytyvät omat harjoituksensa. Radiojuontajaksi haluavista jotkut joutuvat tekemään enemmän töitä menestyksen eteen kuin toiset, joilla lähtövalmiudet ovat jo erinomaiset. Kukaan ei ole myöskään heti täydellinen. Harjoittelu ja hyvä valmistautuminen auttavat aina.

Radiojuontamista voi ja pitää harjoitella. Paljon. Vain harjoitus tekee mestarin. Useimmat radiojuontajat aloittavat jo koulu- ja opiskeluvaiheessa. Yleensä ura kehittyy tekemällä paljon juontoja pienillä radioasemilla ja pikkuhiljaa etenemällä isommille ja vaativammille kanaville. (Veräjänkorva 3.8.2010, haastattelu.)

Omakehtainen kokemukseni on, että ilman harjoittelua ei tule myöskään hyvää radiojuontajaa, ei ainakaan minusta. Parhaiten sen huomaa, kun kuuntelee ensimmäisiä juontoja ja vertaa niitä nykyisiin. Ero on valtava. Rohkeutta on ainakin tullut lisää ja itseluottamusta. Turhautumisen hetkellä sitä miettii, kuinka paljon yhdelle ihmiselle voidaan antaa aikaa kehittyä hyväksi radiojuontajaksi, mutta toisaalta radiojuontaja ei saa koskaan ajatella olevansa valmis, vaan aina täytyy pyrkiä parempaan. Nöyryyden säilyttämien omaa työtään kohtaan on tärkeää.

Hyvän radiojuontajan äänen ominaisuuksista kannattaa muistaa ainakin selkeys, luonnollisuus, äänen sointi ja ilmeikkyys. Selkeys tekee puhuttavista asioista ymmärrettävän ja luonnollisuus antaa kuvan aitoudesta ja omana itsenään olemisesta, jotta kuuntelijakin jaksaa kuunnella juontajaa pidempään. Itsestä poikkeavan roolin ottaminen on turhaa ja tekee kuulijalle vaivautuneen olon. Äänestä kuulee, jos ihminen teeskentelee. Mikään ei ole minun mielestäni pahempaa kuin tekorento, tekopirteä ja tekohaaska juontaja, joka luulee, että hänen on oltava tällainen, koska kuuntelija sitä nimenomaan toivoo. Soiva ja ilmeikäs ääni kertoo juontajan persoonasta ja välittää tunteita ja tunnetiloja, joita kuuntelijat voivat aistia.

Luonnollisuuteen ja oman persoonan ympärille rakentuvaan radiojuontamiseen tarvitaan hyvä itsetuntemus ja itsevarmuus. Kun mennään studioon, täytyy olla tietoisuus siitä, että olen oikealla paikalla. Juontaja voisi jopa ajatella niinkin pitkälle, että miksi minun täytyisi ottaa jonkun toisen rooli, olenhan itsekkin niin mielenkiintoinen ihminen, että minua kannattaa kuunnella.

Radiopersonallisuus voi olla pelkkä rooli, jonka todellista pohjaa saa etsiä hyvinkin syvältä juontajan omasta elämästä. Radiopersonallisuus voi tulla myös täysin omasta itsestään. Radiojuontajan ei tarvitse olla huippu hauska tyyppi, joka esiintyy yleisölleen, vaan aidosti kiinnostava ja mielenkiintoinen henkilö, jolla on oikeasti jotain kiinnostavaa sanottavaa. Todellisuus voi olla tarua ihmeellisempää. (Alanära 2009, 43–44.)

Asiakanavilla ja -ohjelmissa luonnollisuutta ja omaa persoonaa pyritäänkin korostamaan verrattuna viihteellisempiin kanaviin. Asiakanavajuontamisella on kuitenkin ongelmana se, että kritiikin pelossa yritetään olla liian hajuttomia ja mauttomia. Minun alkuaikojen Radio Dein

aluelähetyksissä juontamisen kompastuskivi oli se, että tuntui vaikealta yhdistää hengellisyys huumorintajuun, joka puolestaan on ehkä näkyvin osa omaa luonnollista persoonaani. Siihen vain kasvoi, että alkoi rohkeammin näyttää omaa huumorintajuaan eikä ottanut juonnettavia aiheita liian vakavalla asenteella, jos ne eivät itsestä nyt niin vakavilta tuntuneet. Hienotunteisuutta ja tilannetajua pitää kuitenkin aina olla.

Radiojuontajan kannattaa ottaa edes joku näkökulma, sillä juontoa on vapaus tehdä monella tavalla. Samalla lailla yllättävyys lisää kuunneltavuutta ja villiintyäkin saa välillä. Radiossa toimivat mielikuvat ja kielikuvat eli muilta aisteilta lainatut ilmaisut. (Impiö ym. 2005.) Asiakanavajuontamisesta kannattaa muistaa se, että radiojuontajat ovat ennen kaikkea journalistejä. Täytyy olla oikeasti jotain sanottavaa, ettei turhaan väsytä kuuntelijaa puhumalla tyhjää.

Radiojuontajalle palautteen saaminen on tärkeää. Aloittavalle juontajalle se on elinehto. Kyllä sitä tarvitsee nimenomaan muita sanomaan, että nyt meni hyvin, jotta ammatillinen itsevarmuus ja rentous kasvavat. Samalla tavoin myös negatiivinen palaute on tärkeää, jolloin voi oppia ja edetä kohti parempaa. Joitain manereita on vaikea itse havaita ja siinä muiden ihmisten apu on korvaamaton. Palautteen käsittelyssä auttaa myös hyvä itsetuntemus. Kaikkea ei kannata mennä muokkaamaan, jos on omaan ääneensä tai ilmaisuunsa tyytyväinen. Myös omien juontojen kuuntelu kannattaa, koska siinä toimii itse kaikista kriittisimpänä palautteen antajana itselleen. Omien lähetysten kuunteleminen ei tosin ikinä ole mikään miellyttävä tehtävä.

Opinnäytetyössäni käsiteltiin myös sitä, mitä pitää tehdä, jos ennen studioon menoa on väsynyt tai sairas ja ääni pitäisi saada kuntoon. Haastateltavina olleet radiojuontajat myönsivät, että joskus asialle ei yksinkertaisesti voi tehdä mitään, vaikka se ei olekaan ammattitaitoista. Melkein aina, kun sunnuntaina menen juontamaan aamukymmeneksi aluelähetystä, ääneni on tukossa eikä se kulje. Lähetystä ennen on pakko herätä aikaisemmin ja pakko avata ääntään. Mikä tahansa laulamisesta ääneen lukemiseen auttaa. Vesi ja nenäliina ovat tarpeellisia. Ammattitaitoa on myös se, ettei mene studioon aamu-unisella äänellä rykimään. Kuuntelijan ei tarvitse kuunnella sellaista, kun hän haluaa aloittaa sunnuntaiaamunsa rauhallisesti kuuntelemalla jumalanpalveluslähetystä. Asia on monimutkaisempi silloin, kun on esimerkiksi sairas. Keväällä minulle hyökkäsi päälle niin valtava siitepölyallergia, että ennen studioon menoa edes kaksinkertainen annos lääkitystä ei auttanut mitään. Totta kai se nolotti, kun ääni ei kulkenut kunnolla ja nenä oli tukossa.

Yksi mielenkiintoisimmista esiin tulleista asioista tutkielmassa oli sanaton viestintä ja hiljaisuus radiossa. Kaikki haastateltavat pitivät erittäin tärkeänä sitä, että radiojuontaja osaa myös kuunnella. Samoin korostettiin sitä, että vaikka radiossa kuva ei näy, kuuluvat ilmeet kuitenkin. Oma persoona välittyy esimerkiksi elekielestä ja asennoista. Äänestä kuuluu se, jos studiossa heiluttelee käsiä, vaihtaa pään asentoa, nauraa niska takakenossa tai hymyilee. Opinnäytetyöni opetti sen, ettei studiossa tarvitse istua tikkusuorassa, vaan tilaa voi käyttää hyväksi. Välillä voi seisoa ja välillä voi selittää asioita käsillään, kun asia on erityisen tärkeä. Elekieli ja asennot ovat radiossa osa persoonaa ja antavat ihmisille viitteitä siitä, minkälainen ihminen olet.

Hiljaisuutta ei kannata eikä saa pelätä. Radiojuontajan on luotettava siihen, että kuulija osaa radiojuontajan ohella ajatella. Radiojuontajan kannattaa oikeassa elämässä tarkkailla puhetilanteita ja ihmisten reaktioita, minkä takia myös radiossa kuuntelijan reaktion ennustaminen on helpompaa. Samalla myös luonnollisessa keskustelutilanteessa voi tarkkailla hiljaisuuksien kestoa ja sitä, kuinka kauan keskustelukumppanilla menee oman puheen ymmärtämisessä. ”Ajan myötä oppii varmemmaksi ja samalla tietää myös sen, että kun sanoo tietyllä tavalla asian, tietää myös, miten se vaikuttaa ihmisiin. Kyllä sitä tiedostamattaan ennakoi kuuntelijoiden reaktioita.” (Jurkko 9.7.2010, haastattelu.) Sanattomasta viestinnästä radiossa olisi mielenkiintoista tehdä suurempikin tutkimus kuin vain sivuta asiaa.

Muita aiheeseeni liittyviä tutkimusaiheita voisivat olla radiojuontajan ääneen ja ilmaisuun liittyvien kriteerien tutkiminen radiojuontajien kouluttajien ja opettajien näkökulmasta. Heiltä löytyisi varmasti monenlaista tietoa vaatimusten perusteiksi. Opinnäytetyössäni on puhuttu paljon siitä, että osa ääneen ja ilmaisuun liitettävistä kriteereistä on persoonakohtaisia ja synnynnäisiä. Aihetta voisi lähestyä myös sitä kautta, mitä asioita voi harjoitella ja miten. Yksi mielenkiintoinen tutkimusaihe voisi liittyä siihen, kun osa haastateltavista kertoi, että asiakanavapuolella pyritään nykyään rikkomaan rajoja ja että radiojuontajien äänen vaatimukset eivät ole enää yhtä tarkkoja kuin ennen. Olisi kiinnostavaa tietää, näkyykö rajojen rikkominen ja esimerkiksi viihteellisen juontajan valitseminen asiaohjelmaan selkeästi nykypäivän asiakanavilla ja miten yleisö ottaa vastaan sen, kun kanavan luonnetta pyritään osittain muuttamaan.

Opinnäytetyöstäni voi olla apua radiojuontajiksi haluaville, sillä se antaa yleiskuvaa asiakanavapuolen äänen ja ilmaisun vaatimuksista. Samalla opinnäytetyöstäni voi löytää myös viitteitä siitä, miten omaa ääntä ja ilmaisua kannattaa kehittää paremmaksi. Opinnäytetyöllä on ollut minulle suuri merkitys, sillä sen avulla olen saanut käydä läpi omaa radiojuontajakuvaani,

joka on muuttunut tutkielmani edetessä. Minusta nämä opinnäytetyössä käsiteltävät asiat ovat sellaisia, joita jokaisen radiojuontajan tulisi miettiä tasaisin väliajoin, ettei äänestä ja ilmaisusta tule liikaa itsestäänselvyys. Opinnäytetyöni on auttanut minua olemaan rohkeampi, itsevarmempi ja toivottavasti parempi juontaja. Minulla on myös etuoikeutettu olo, kun olen saanut puhua ja pohtia kokeneiden juontajien ja tuottajien kanssa näitä tärkeitä asioita, jotka muuten olisivat jääneet ehkä vain oman pään sisällä hatarasti mietityiksi asioiksi.

Jokaisessa tutkimuksessa todellisuuden ja tulosten pitäisi vastata mahdollisimman hyvin toisiaan. Käyttämässäni teemahaastattelussa halutaan antaa kuva todellisuuden moni-ilmeisyydestä, jossa välittyisivät haastateltavien todelliset ajatukset ja kokemukset. Haastattelun luotettavuutta tulisi pohtia siten, mitkä seikat tutkimuksen eri vaiheissa vaikuttavat luotettavuuteen. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi se, miten hyvin tutkimuksessa käytettävät käsitteet vastaavat sitä, mitä niillä halutaan tarkoittaa, miten teemahaastattelun kysymykset tavoittavat haluttuja merkityksiä ja ymmärtävätkö haastateltavat, mitä kysymyksillä tarkoitetaan. Myös omat aineistosta tekemäni johtopäätökset voivat olla virheellisiä. Luotettavuutta voi määritellä myös siten, kuinka hyvin tutkijan omiin kokemuksiin perustuva käsitys tulosten ja todellisuuden vastaavuudesta on luotettava luotettavuuden ilmaisin. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 128–130.)

Tutkimustulosten luotettavuuden kannalta positiivista on se, että haastatteluista neljä suoritettiin kasvokkain, joka mahdollisti sen, että epäselvissä tilanteissa sekä haastattelija että haastateltavat pystyivät tarkentamaan ja esittämään kysymyksiä. Haastatteluissa pyrittiin aktiivisesti siihen, että molemmat osapuolet ymmärsivät kysymyksen samalla tavalla. Luotettavuuden määrää kasvattaa se, että monet haastateltavat olivat monista asioista samaa mieltä, mikä on minusta merkki siitä, että kysymykset ymmärrettiin haluamallani tavalla. Olin myös itse useista asioista samoilla linjoilla haastateltavien kanssa. Toisaalta haastattelutilanteessa olen voinut vaikuttaa haastateltavan vastauksiin johdattelemalla häntä tai kertomalla muiden haastateltavien vastauksia, joiden luotettavuutta olen pyytänyt arvioimaan. Olen voinut myös jättää tutkimustuloksista pois olennaista tai negatiivista tietoa huomaamattani, koska omat ennakoajatukset tutkimustuloksista ovat olleet niin selkeänä mielessä.

Haastattelun luotettavuutta voi mitata edellisten lisäksi arvioimalla, saadaanko samanlainen tulos jos käytetään jotain toista haastattelijaa tai jos sama haastattelija toistaa haastattelun samoissa oloissa. Teemahaastattelussa tilanne on kuitenkin ainutkertainen ja saman henkilön haastatteleminen toistamiseen voisi muuttaa sen keinotekoiseksi. (Hirsjärvi ym. 1993, 129.)

Tutkielmani lopussa käyn vielä muutamia haastattelujen myötä esille nostettuja radiojuontajalta vaadittavia kriteerejä, jotka eivät liity täysin ääneen ja ilmaisuun, mutta ovat silti tärkeitä radiojuontajalta vaadittavia ominaisuuksia. Yksi vaatimus on radiojuontajan rytmitaju. Lähetyksen eteenpäin viemiseen kuuluu erilaisia elementtejä kuten uutisia, juttuja ja musiikkia. Juontajan tulisi puheessaan hyödyntää musiikkikappaleen alut ja loput. Vaikka hyvän juontajan ilmaisu olisi erinomaista, sillä ei ole merkitystä, jos ei ole rytmitajua. (Kunttu-Kauppi 9.7.2010, haastattelu.)

Radio on nopea väline, joten juontajalla pitää olla aina valmius siihen, että mitä tahansa voi sattua. Radiojuontaja ei saa yllätysten sattuessa mennä paniikkiin tai häkeltyä, vaan hänellä tulisi olla valmius ja valppaus muuttaa suunnitelmia. Sopeutumis- ja mukautumiskyky kuuluvat hyvän radiojuontajan ominaisuuksiin. (Vitikka 29.7.2010, haastattelu.)

LÄHTEET

Kirjat

Anttikoski, M., Helenius, J., Korpinen, P., Penttinen, K. & Röyskö, A. 1986. Radion ja television ohjelmatyön perusteet. Espoo: Weilin+Göös.

Aristoteles 1997. Retoriikka. Suom. P. Myllykoski. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1993. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hyppönen, H. 2005. Miten se tehdään esiintyjänä. Helsinki: Talentum.

Karisto, H. & Leppänen, A. 1997. Todellisia tarinoita. Radiodokumentin tekeminen. Helsinki: Edita.

Kujala, T., Lahti, J. & Tamminen, H. 1999. Radiotyön perusteet – johdatus suoran lähetyksen tekemiseen. Helsinki: Gaudeamus.

Nukari, M. & Ruohomaa, E. 1997. Uusi vanha radio: sen tulevaisuus, tekeminen, tuotteet ja hallinta. Helsinki: WSOY.

Silvennoinen, M. 1977. Punainen valo palaa. Helsinki: Kirjayhtymä.

Silvennoinen, M. 1992. Ole kuulolla – avaimia radiotoimittajan työhön. Helsinki: Yliopistopaino.

Valo, M. 1994. Käsitykset ja vaikutelmat äänestä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Opinnäytetyöt

Akimo, M. 2005. Miten jaksat, radiojuontaja? Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Alanära, S. 2009. Monta erilaista radiopersoonaa. Radiopersoonallisuuden luokittelua suomalaisella radiokentällä. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Mäki-Maukola, A. 2005. Monta tietä radiojuontajaksi. Juontajien koulutustaustat suurilla suomenkielisillä radiokanavilla. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Turun yksikkö. Viestinnän koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Sepponen, P. 2006. Parempaa lähetystä Pohjanmaalta? Tuottajauudistuksen alkutaival Pohjanmaan Radiossa. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Elektroniset lähteet

Impiö, H., Vartiainen, A. & Wikki, T. Eloa eetteriin. Vinkkejä seurakuntien radiotyöhön. Suomen evankelisluterilainen kirkko. Hakupäivä 8.8.2010, http://www.evl.fi/vv/mediayhteydet/eloa_eetteriin_www.pdf.

Rautio, E. 2006. Tampereen evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän tuottamien radio-ohjelmien kuuntelututkimus. Tarkastelussa Radio Moreenissa lähetettävät Jumalanpalvelus, Kirkkokahveella ja Hengellisen musiikin toivekonsertti. Hakupäivä 9.8.2010, <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01661.pdf>.

Haastattelut

Jurkko, K., radiojuontaja, Yle Radio Oulu. Yle Radio Oulun toimitus. 2010. Haastattelu 9.7.2010. Tekijän hallussa.

Koskinen, J., toimittaja, Yle Radio 1. Ylen Radiotalo. 2010. Haastattelu 30.7.2010. Tekijän hallussa.

Kunttu-Kauppi, M., tuottaja, Yle Radio Oulu. Yle Radio Oulun toimitus. 2010. Haastattelu 9.7.2010. Tekijän hallussa.

Veräjänkorva, A., tuottaja, Yle Radio Oulu. 2010. Sähköpostihaastattelu 3.8.2010. Tekijän hallussa.

Vitikka, P., radiotoimittaja, Yle Radio Suomi. Ylen Radiotalo. 2010. Haastattelu 29.7.2010. Tekijän hallussa.

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Peruskysymyksiä äänestä

1. Miten suhtaudut ääneen?
2. Minkälaista juontajan ääntä arvostat radiossa?
3. Mainitse viisi äänen ominaisuutta, jotka juontajalla tulee olla?
4. Mainitse myös viisi äänen ominaisuutta, jotka eivät ehdottomasti kuulu radiojuontajalle.
5. Miten pidät äänestäsi huolta?

Juontaja radion asiaohjelmissa ja -kanavissa

6. Minkälainen ääni juontajalla tulee olla nimenomaan radion asiaohjelmissa? Eroaako se radikaalisti viihdeohjelmista?
7. Onko asiakanavilla tietynlaisia puhujarooleja tai esiintymistyypppejä?
8. Sopiiko yksi radiojuontaja vain yhteen tiettyyn ohjelmaan?
9. Kuinka paljon formaatti määrittää juontajan valitsemista?

Kuulijat kohderyhmänä

10. Minkälainen ääni tavoittaa kuulijat?
11. Mitä juontajan tulee tietää kohderyhmästään?
12. Jäävätkö juontajat kuulijoiden mieleen ja onko sillä juontajalle merkitystä?
13. Miten omaa ääntä kannattaa muokata paremmaksi ja kenen ohjeiden mukaan (tuottaja, yleisö, kanava)?

Juontajan karisma

14. Miten juontaja välittää omaa persoonaansa juonnon kautta?
15. Minkälainen on juontajan karisma? Mistä asioista se välittyy?
16. Miten juontaja psyykkaa itsensä lähetykseen? Kuinka äänestä pidetään poissa esimerkiksi väsymys tai sairastuminen?
17. Käytäkö juontamisessa hyväksesi esikuvia? Tavoitteletko jotain tiettyä radiopersonaa?

Juontaja ja ilmaisu

18. Miten luot tunnelman lähetykseen?
19. Miten aiheet vaikuttavat juontoon?
20. Miten pääset kiinni juonnettavaan aiheeseen tai teemaan?
21. Pitääkö juontajalla olla iso repertuaari tunteiden ilmaisemisessa?
22. Miten juontaja voi herätellä äänellään kuuntelijoita?

Juontajan puhuminen lähetyksissä

23. Käytetäänkö yleiskieltä? Voiko puhua murteella?
24. Miten huomioidaan rytmi, painotukset, tauot, temponvaihtelut?
25. Mitä on sanaton viestintä ja miten sitä kehittää?